

**Sdružený cech Kdyně
1790–1824**

Inventář

EL NAD č.: 519
AP č.: 423

Mgr. Radka Kinkorová
Horšovský Týn 2015

Obsah

Úvod:

I. Vývoj původce archiválií.....	3
II. Vývoj a dějiny archivního fondu.....	4
III. Archivní charakteristika archivního fondu.....	4
IV. Stručný rozbor obsahu archivního fondu	5
V. Záznam o uspořádání archivního fondu a sestavení archivní pomůcky.....	5
Seznam použitých pramenů a literatury.....	6

Přílohy

Seznam použitých zkratk	7
-------------------------------	---

Inventární seznam	8
--------------------------------	---

I. Vývoj původce archiválií

S rozvojem řemeslné výroby ve městech jsou spjaty i počátky řemeslných bratrstev a vznik cechovního systému v českých zemích. Měšťtí řemeslníci se záhy začali spolčovat v rámci jednoho nebo více výrobních oborů ve snaze obhájit vlastní ekonomické zájmy. Cechovní sdružení, nazývaná dříve rovněž pořádky, plnila také důležitou korporativní roli v oblasti sociální. Uzavřené skupiny řemeslníků usilujících o odbytový monopol na městském trhu spojovaly i společné úkony náboženské a společenské. Postupně se rozvinula i pevná podoba cechovní organizace, v jejímž čele stál cechmistr spolu se staršími, kteří dbali na dodržování zásad stanovených ve statutech a kontrolovali prodej a jakost výrobků. Statuta neboli artikule určovaly pravidla fungování cechu, obsahovaly normy pro provozování řemesla a zachování kvality výrobků, pro přijímání členů, vzdělávání řemeslnického dorostu a rovněž zahrnovaly normativ dobrých mravů.

V případě, že v městečku neprovozoval určité řemeslo větší počet řemeslníků, mohli se v jednom cechovním společenství sdružovat i řemeslníci více oborů, takový cech se pak nazýval společný nebo sdružený, někdy též rajcech, z německého Reihenzeche či Reihenzunft. Ve kdyňském společném cechu se sloučili truhláři, zámečníci, kováři, bečváři, koláři, sklenáři, hřebíkáři, zedníci, hrnčíři a snad i zástupci jiných jinde cechovně neorganizovaných řemeslných oborů. Prvních pět vyjmenovaných řemesel nechalo svůj symbol vyobrazit v pečetním poli cechovního typáře.¹

O vzniku a vývoji tohoto cechu se nedochovalo příliš zpráv. Společné cechy, v nichž bylo zastoupeno skutečně větší množství řemeslných odvětví, obvykle vznikaly později ve srovnání s jinými jedno- či dvouoborovými cechy. Také o kdyňském sdruženém cechu tvrdí kdyňský vlastivědný badatel Emil Tšída, že byl ze všech cechů ve Kdyni nejmladší, a pokládal jeho vznik do šedesátých let 18. století.² Podle pramenů, které měl tehdy ještě k dispozici, nazývá tento cech někdy cechem stavitelským, jindy rajcechem.

Územní obvod, ve kterém cech působil, zahrnoval Hyršov, Pomezí, Chalupy, Pláně, Liščí Horu, Červené Dřevo, Fleky, Chudenín, Kout na Šumavě, Hadravu, Chodskou Lhotu a Pocinovice.³ Takto jej ohraničila vrchnostenská správa v roce 1770, kdy musela řešit spor mezi kdyňskými a všerubskými cechy o vymezení územní působnosti. Mezi kdyňskými stěžovateli byli kromě ševců a krejčích zástupci bednářů, kolářů, zámečníků a sklenářů. V roce 1800 žádali o odloučení z cechu kolářští a kovářští mistři z Červeného Dřeva, protože nerozuměli jednáním cechu vedeným ve Kdyni v češtině a nechtěli podnikat cesty do Kdyně, které trvaly tři hodiny.⁴ Starší cechu však prohlásili, že jednání v cechu probíhají v obou jazycích a i jiní řemeslníci musí podnikat delší cesty k cechovním jednáním.

Cech zastupovali navenek zpravidla dva cechovní starší. Ti bývali voleni na cechovních shromážděních, která se konávala 3–4krát ročně, a potvrzování městskou radou, které skládali přísahu. Cech měl svoji samosprávu, ale zároveň byl podřízen městské radě a také správě panství. Volení představitelů cechu také zpravidla spravovali cechovní pokladnici, ve které bylo uloženo cechovní jmění a cechovní dokumenty. Dozorem nad cechy byli pověřeni cechovní inspektoři, jejichž funkce dozoru nad činností cechů byla zřízena v roce 1731 generálním cechovním patentem pro české země. Všeobecná konzervativnost cechovní organizace zabraňovala rozvoji řemesel a výroby, proto se kontroly řemesel ujal stát. V generálních cechovních artikulích pro cechovní pořádky dědičných zemí českých ze dne 5. ledna 1739 bylo ukotveno sjednocení cechovních předpisů, zejména v oblasti vzdělávání řemeslnického dorostu, mzdových poměrů a získávání mistrovského práva.

¹ Ten se nedochoval, známe pouze jeho otisk. Viz kapitola IV.

² TŠÍDA, Emil. *Z minulosti kdyňského kraje*. Kdyně : Nákladem Okresního sboru osvětového ve Kdyni, 1925, s. 25.

³ Tamtéž, s. 10.

⁴ Tamtéž, s. 14.

Cech sdružených řemesel ve Kdyni pravděpodobně působil do konce dubna 1860, kdy byly všechny cechy zrušeny císařským patentem č. 227 ř. z., živnostenským řádem z 20. prosince 1859. Ten v úvodním článku III zrušil veškeré dosavadní předpisy o získávání živnostenského oprávnění, jakož i ostatní starší normy o provozování živností, které byly v rozporu s novým živnostenským řádem, který zavedl. Tento řád nahradil dosud existující cechy živnostenskými společenstvy (§§ 106–130).

II. Vývoj a dějiny archivního fondu

Ve Státním okresním archivu Domažlice se sídlem v Horšovském Týně se nedochovaly žádné písemné záznamy dokládající převzetí archiválií kdyňských cechů do archivu.

O uložení dokumentů před jejich převzetím do archivu máme jen neúplné informace. Můžeme se domnívat, že po dobu existence cechů byly uloženy v cechovní pokladnici, kterou spravovali cechovní starší, do jejichž domu se pokladna po jejich zvolení obvykle stěhovala. Po zrušení cechů cechovní agenda zpravidla přecházela na nově vzniklá společenstva; uzavřené spisy, knihy a listiny se ukládaly spolu s dokumenty městské správy na radnici. Písemnosti kdyňských cechů se pravděpodobně nacházely rovněž mezi městskou registraturou, která nebyla ve Kdyni nikdy dostatečně uspořádána. Archiv převzal 120 bm písemností kdyňské městské správy 9. června 1964 pod přírůstkovým číslem 8/64.

Vzhledem k nepatrnému množství dochovaných osobních dokladů členů cechu lze pokládat za jisté, že došlo ke ztrátě většiny dokumentů sdruženého cechu před uložením v archivu. Ještě ve dvacátých letech 20. století však byly k dispozici některé cechovní knihy, jak vyplývá ze stručné poznámky výše zmíněného Emila Tšídy o sdruženém cechu.⁵

III. Archivní charakteristika archivního fondu

Archiválie kdyňského sdruženého cechu se dochovaly z let 1790–1824. Při inventarizaci archivního fondu došlo ke zpřesnění časového rozsahu.

Podle údajů zapsaných v EL NAD uspořádal archivní fond Sdružený cech Kdyně v roce 1966 okresní archivář Matěj Šlais. Archivní fond tehdy obsahoval jeden karton spisů a jednu pergamenovou listinu z roku 1725. Pergamenovou listinu z roku 1725 obsahující statuta ševcovských tovaryšů, jež se původně nacházela spolu s městskými privilegii v pokladně na kdyňské radnici,⁶ zařadili archiváři při pořádání v roce 1967 pod inv. č. 7 do konceptu inventáře Archiv města Kdyně. Na upozornění dr. Bystrického, že se jedná o cechovní listinu, byla tato listina z archivního fondu Archiv města Kdyně vyřazena⁷ a neznámo kdy včleněna do archivního fondu Cech ševců Kdyně (EL NAD 688). Přitom původně je na kartě tehdejší jednotné archivní evidence uváděna v roce 1967 právě jako součást archivního fondu Sdružený cech Kdyně.⁸

Během provádění generální inventury v roce 2012 archiváři zjistili, že archivní fond Sdružený cech Kdyně zahrnoval písemnosti vzešlé z činnosti více původců. Proto se z archivního fondu vyčlenily vnitřním přesunem č. j. SOAP/010-0744/2012 ze dne 22. listopadu 2012 dva nové archivní fondy, a to: Cech tkalců Kdyně (NAD 1820) a Cech pekařů, mlynářů a tesařů Kdyně (NAD 1821).

⁵ TŠÍDA, Emil. *Z minulosti kdyňského kraje*. Kdyně : Nákladem Okresního sboru osvětového ve Kdyni, 1925, s. 5.

⁶ VOLF, Miloslav. *Popis městských archivů v Čechách*. Praha : Nákladem Zemského národního výboru v Čechách, 1947, str. 122–123.

⁷ Spis o fondu Archiv města Kdyně, EL NAD 183.

⁸ Spis o fondu Sdružený cech Kdyně, EL NAD 519.

Při inventarizaci se zpracovatelka řídila metodickým pokynem ředitele SOA v Plzni pro zpracování archiválií a tvorbu archivních pomůcek č. j. SOAP/006-0767/2010 a jeho dodatkem č. j. SOAP/006-1300/2014.

Archivní fond Sdružený cech Kdyně tvoří pouze osobní doklady členů cechu, především výuční a osvědčující listy, tzv. atesty. Výuční listy obdrželi učedníci, které mistr prohlásil za vyučené. Po přezkoumání průběhu učení staršími cechu, popř. přijetí mezi tovaryše, byl vyhotoven výuční list, na němž starší cechu potvrdili svými podpisy a přitištěním cechovní pečeti, že jmenovaný se řádně vyučil. Výuční listy nebyly předávány tovaryšům do vlastních rukou, ale podle druhého článku generálního cechovního řádu z roku 1731 byly originály výučních listů ponechávány v pokladnici cechu, u jehož mistra byl tovaryš vyučen, až do té doby, než se tovaryš někde ucházel o získání mistrovského práva. Dalšími zachovanými osobními doklady jsou osvědčující listy (atesty), potřebné pro uchazeče o mistrovské právo. Osobní doklady členů cechu byly uspořádány abecedně, aby zůstaly vcelku dokumenty téhož řemeslníka.

Jazykem archiválií je němčina.

Archiválie jsou v dobrém fyzickém stavu.

IV. Stručný rozbor obsahu archivního fondu

Z písemné agendy kdyňského sdruženého cechu se dochoval pouhý zlomek, jenž představují výuční listy a atesty z přelomu 18. a 19. století.

Torzo původní agendy cechu neumožňuje získat ani základní představu o činnosti cechovního sdružení. Proto badatelé se zájmem o historii kdyňského sdruženého cechu budou muset vyhledat a prostudovat i další archivní materiál, který nabízejí např. archivní fondy Archiv města Kdyně či Velkostatek Kout – Trhanov.

Upozornění zaslouží poměrně dobře dochované oplatkové pečeti, které se nacházejí na některých osobních dokladech členů cechu (např. atest Antonína Hájka z roku 1811). Pečeť má průměr 37 mm, v pečetním poli jsou znázorněny překřížené klíče a v prostoru mezi nimi nahoře podkova, vpravo sud, vlevo kolo a dole hoblík. Opis majuskulou mezi dvěma linkami zní DIE ERSAME HANDWERK NACH DEM ZEICHN NEIGDEIMB.

V. Záznam o uspořádání archivního fondu a sestavení archivní pomůcky

Ve Státním okresním archivu Domažlice se sídlem v Horšovském Týně archivní fond Sdružený cech Kdyně uspořádala a archivní pomůcku sestavila Radka Kinkorová.

V Horšovském Týně dne 11. června 2015

Radka Kinkorová

Seznam použitých pramenů a literatury

Literatura

JANÁČEK, Josef. *Přehled vývoje řemeslné výroby v českých zemích za feudalismu*. Praha : Státní pedagogické nakladatelství, 1963.

TŠÍDA, Emil. *Z minulosti kdyňského kraje*. Kdyně : Nákladem Okresního sboru osvětového ve Kdyni, 1925

VOLF, Miroslav – HAAS, Antonín. *Archivní příručka : sborník přednášek o archivní praxi*. Praha : Svoboda, 1948.

WINTER, Zikmund. *Řemeslnictvo a živnosti 16. věku v Čechách*. Praha : Akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, 1909.

WINTER, Zikmund. *Dějiny řemesel a obchodu v Čechách v XIV. a v XV. století*. Praha : Akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, 1906.

Seznam použitých zkratek

AP	archivní pomůcka
EL	evidenční list
eid. jedn.	evidenční jednotka
fas	fascikl
inv. č.	inventární číslo
NAD	Národní archivní dědictví
SOkA	státní okresní archiv

Inventární seznam

Inv. č.	Obsah	Časový rozsah	Evid. jedn. č.
------------	-------	------------------	-------------------

I. Spisy

1	Osobní doklady členů cechu	1790–1824	fas 1
---	----------------------------	-----------	-------

Název archivní pomůcky:	Sdružený cech Kdyně
Značka archivního fondu:	Sdruž. cech Kdyně
Časové rozmezí:	1790–1824
Počet evidenčních jednotek:	1 (1 fascikl)
Počet inventárních jednotek:	1
Rozsah v bm:	0,01
Stav ke dni:	11. 6. 2015
Zpracovatel archivního fondu:	Mgr. Radka Kinkorová
Zpracovatel archivní pomůcky:	Mgr. Radka Kinkorová
Počet stran:	10
Počet exemplářů:	4
Schválil:	Mgr. Radka Kinkorová dne 11. 6. 2015 čj. SOAP/010-0458/2015